

ARXIU

L'univers de la música antropofàgica

Més enllà de la samba o de la bossa nova, la música brasilera actual intenta absorbir tota mena d'influències per diluir-les en la seua pròpia tradició. El resultat és una galeria diversa i rica que manté Brasil com una primera potència musical indiscutible

Carlinhos Brown, la potència de Bahia. Aquest percussionista autodidacte és ara una de les presències més originals de la música brasilera. Vinicius Cantuária representa l'elegància de la nova bossa nova. El so dels 90 s'incorpora als ritmes descoberts pel mestre Antônio Carlos Jobim.

L'any 1968 el govern dictatorial del Brasil va expulsar del país dos músics de l'estat de Bahia, les músiques i les lletres dels quals havia trobat subversives. Eren Gilberto Gil i Caetano Veloso. La seua estètica peluda i eclèctica i la seua música que compaginava ritmes tradicionals amb instruments elèctrics havien escandalitzat també els puristes de la samba —*el samba*, més pròpiament— i els elegants seguidors de la bossa nova. L'expulsió va ser una sort per a ells i per al seu públic. Obligats a emigrar, Caetano i Gil, acompanyats ocasionalment per la germana del primer, la cantant Maria Bethânia, van escollir Londres. Allí coneixerien alguns dels músics més actius del pop britànic però, i sobretot, se'ls va fer evident que si mantenien el complicat equilibri entre les influències brasileres i els nous ritmes, la seua música seria única. Ho aconseguiren. Aquell moviment que esclatà a Bahia i prompte inundà tota la resta del país es va anomenar tropicalisme. A partir d'aquell moment ja no res anava a ser igual en el panorama musical brasiler.

Bossa nova, o el jazz domesticat. Alguns anys abans, durant

la dècada dels 50 i els 60, la bossa nova havia dut la música brasilera als primers llocs del panorama musical mundial. Les cançons de João Gilberto, Vinicius de Moraes i, especialment, de Antônio Carlos Jobim, incloïen clares referències jazzístiques, que acabaren captivant els mestres del gènere nord-americà. En un exercici de retroalimentació, els jazzmen americans, —encapçalats per Stan Getz— contribuirien després a difondre a Nord-amèrica la nova música brasilera. Quin percentatge de la bossa nova és samba i quin jazz? Encara avui els experts no es posen d'acord però resulta evident que el resultat és genuïnament brasiler.

Caetano i Gilberto foren un pas més en el camí de la renovació. Els dos artistes, encara avui en actiu i plens de genialitat, són guies d'una gran panòplia de músics i cantants que situen Brasil en la primera línia de la creativitat musical.

Les línies de treball d'aquestes noves generacions són molt diverses. Alguns, com Rosa Passos o Vinicius Cantuária, han estat considerats per la crítica com els representants de la nova bossa nova, un treball sobre —i a partir de— el vell moviment. La cantant és més clàssica i Cantuária, que en el dar-

rer disc treballa amb Laurie Anderson i Sean Lennon, més innovador i electrònic. El cas de Cantuária resulta significatiu. Oblidat i marginal per les discogràfiques del seu país, ha hagut d'emigrar als Estats Units. El mercat discogràfic brasiler aposta generalment per productes molt comercials com el *pagode*, una espècie de samba modernitzat i trivialitzat, o el *axé*, un ritme de batucada *light* que resulta molt plàstic —per la mobilitat de les

ARXIU

ballarines— en les escenografies en directe, però que musicalment és més aviat pobre.

Els camins del ritme. Posats a indagar en les arrels, a capbussar-se en la tradició i a combinar-la amb altres influències, els músics Carlinhos Brown, Lenine, Chico Cesar o Zeca Baleiro han escollit camins ben diversos. Brown és possiblement una de les clares estrelles de la galàxia brasilera. Després d'haver treballat en el multitudinari grup Timbalada, es va llançar en solitari amb un treball ja mític: *Alfagamabetizado*. Percussionista autodidacta, Carlinhos Brown representa la cara més activa de la nova música bahiana i recull tota la força i la influència del llegat africà de la zona. Lenine, per la seua banda, treballa sobre una base clarament rockera però perfilada des de ritmes purament brasilers, amb alguna clara influència de la bossa nova o dels *repentes*—gènere tradicional en què els cantants improvisen rimes sobre un ritme monòton—. Chico Cesar té un aire més líric i tranquil. Aquest creador que ha fet concerts en directe a *parceria* amb Pedro Guerra, reprèn també el component africà però sense la rotunditat de Brown, mentre que Zeca Baleiro busca en els sons del seu estat de Pernambuco (*frevo, maracatú*) la línia que vesteix el seu pop inclassificable. Són només algunes de les veus masculines més representatives de la música popular brasilera—la coneguda com MPB— del 2000. No poden encabir-se en un únic moviment, han retrobat la característica nacional que els artistes modernistes brasilers consideraven més genuïna: l'antropofàgia, la capacitat de devorar l'altre per fer-lo teu.

En la mateixa línia es mouen les veus femenines. Marisa Monte evoca les cantores de jazz i dels grans *shows* nord-americans, però deriva el seu art cap a ritmes, com el *xote*, on aquelles no podrien arribar. Rita Ribeiro s'apodera del seu Maranhão i s'atreveix a barrejar clares notes de pop amb la banda de pifes de Caruaru en un exercici desacomplexat i de magnífic resultat. Silvia Torres, més lírica,

Mônica Salmaso, elegant i discreta, i Fernanda Abreu—fins no fa molt la reina de la música de discoteca brasilera— demostren que les portes obertes, i ja impossibles de tancar, per a aquesta nova explosió de la música brasilera són infinites.

Cants indígenes i balades house. Potser la influència indígena haja estat fins ara la més discreta en la música brasilera. A manera de tribut, Marluí Miranda ha treballat durant anys per recollir cançons de diferents tribus i reinterpretar-les en dos treballs, *Ihu 1* i *Ihu 2*, absolutament màgics. Ajudada per la veu de Gilberto Gil—una altra vegada ell— i la música de Uakti, el grup brasiler que feia new age abans que algun espavilat s'inventara el terme, el treball de Miranda recull un llegat quasi desaparegut i li dóna formes contemporànies i respectuoses.

En l'altra banda es col·loquen els grups interessats a devorar les noves tendències (ambient, house, drum and bass, chilled out...) i fer-les brasileres. Potser el més conegut és Smoke City, una formació anecdòticament anglesa dirigida per l'enigmàtica carioca Nina Miranda, capaç de fer temes amb samplers i bandes de batucada, revestits únicament per un recitat de xifres en anglès i portuguès, amb una cadència explosivament eròtica. Finalment, el grup Zuco 103 refà el techno i el domina sota acords de samba en una demostració clara que tot ritme s'ha

Rita Ribeiro, la veu de Maranhão. Aquesta cantant barreja sons folklòrics amb propostes actuals com ara el rap.

creat per ser, tard o d'hora, brasiler.

Els anglesos inventaren el futbol i els alemanys el Wolkswagen panderola. Però avui, la majoria dels gols i dels mítics cotxes amb estrep estan fets per peus o mans brasileres. És el país de l'antropofàgia. Ho devora tot i ho fa per sempre seu i inimitable. Qualsevol música que passe pel país de l'Amazones serà diluïda immediatament per la seua aclaparadora tradició musical, i arribarà a l'Atlàntic convertida en genuí so brasiler. Benvingut siga.

Jordi Sebastià

Els millors discos dels autors citats

Autor	Disc	Discogràfica
Fernanda Abreu	<i>Da lata</i>	EMI
Zeca Baleiro	<i>Vó Imbolá</i>	EMI
Carlinhos Brown	<i>Alfagamabetizado</i>	EMI
Vinicius Cantuária	<i>Tucumã</i>	Virgin
Chico Cesar	<i>Cuscuz Clã</i>	MZA Music
Lenine	<i>Na pressão</i>	BMG
Marisa Monte	<i>MM</i>	EMI
Marluí Miranda	<i>Ihu todos os sons</i>	Pau Brasil
Rita Ribeiro	<i>Rita Ribeiro</i>	Disc Medi
Mônica Salmaso	<i>Trampolim</i>	DiscMedi
Silvia Torres	<i>Silvia Torres</i>	Melodie
Smoke City	<i>Mr. Gorgeous</i>	Zomba Records
Zuco 103	<i>Outro lado</i>	Ziriguiboom Discos